Acta Baltico-Slavica

Acta Baltico-Slavica, 49
Warszawa 2025

Article No. 3486
DOI: 10.11649/abs.3486
Citation: Dzięgiel, E., & Kravchuk, A. (2025). Z polsko-wschodniosłowiańskich kontaktów językowych: Szyk przydawek klasyfikujących w polskojęzycznej prasie wydawanej w Ukrainie przed II wojną oraz współcześnie. *Acta Baltico-Slavica*, *49*, Article 3486. https://doi.org/10.11649/abs.3486

Ewa Dzięgiel
Instytut Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk
Kraków
ewa.dziegiel@ijppan.pl
https://orcid.org/0000-0003-2604-0417

Alla Kravchuk
Instytut Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk
Kraków
alla.kravchuk@ijppan.pl
https://orcid.org/0000-0003-4087-3562

Z polsko-wschodniosłowiańskich kontaktów językowych: szyk przydawek klasyfikujących w polskojęzycznej prasie wydawanej w Ukrainie przed II wojną oraz współcześnie

1. Wstęp

Celem badań jest analiza rezultatów oddziaływania języka rosyjskiego i ukraińskiego na szyk przydawek klasyfikujących w tekstach gazet i czasopism wydawanych w języku polskim na terenie Ukrainy w dwóch okresach, które dzieli niemal stulecie: przed II wojną oraz współcześnie. Zestawienie korpusu historycznego i współczesnego ma na celu ocenę tego, w jaki sposób w każdym z nich wpływ języków kontaktu odzwierciedlił się na płaszczyźnie szyku, a także sprawdzenie, na ile cechy szyku obcej proweniencji, odnotowane w pismach międzywojennych, występują powtórnie w prasie współczesnej.

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/), which permits redistribution, commercial and non-commercial, provided that the article is properly cited. © The Author(s) 2025.

Publisher: Institute of Slavic Studies, Polish Academy of Sciences
[Wydawca: Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk]

Wybrane zagadnienia z zakresu szyku w perspektywie kontaktów polsko-rosyjskich zostały przedstawione w opracowaniach polskojęzycznych periodyków drukowanych w międzywojniu oraz po II wojnie na terenie Litwy i Białorusi. Przykłady przydawki klasyfikującej lokowanej przed członem określanym w prasie polskojęzycznej wydawanej w Litewskiej SRR (w latach 1945–1979) podaje Jolanta Mędelska, wskazując na oddziaływanie składni rosyjskiej i litewskiej. Autorka odwołuje się też do uwag na ten temat w innych pracach dotyczących różnych odmian języka polskiego w okresie międzywojennym oraz powojennym na Litwie i Białorusi (zob. Mędelska, 1999, ss. 56–58, 2000, ss. 139–142, 2001, ss. 257–262). Prepozycję przydawki klasyfikującej rejestruje również Irena Masojć w tzw. polszczyźnie kulturalnej używanej współcześnie na Wileńszczyźnie, ponownie łącząc tego typu szyk ze składnią języka rosyjskiego oraz litewskiego (Masojć, 2001, ss. 142–145).

Znacznie wcześniejsze spostrzeżenia co do prepozycyjnego szyku przydawek klasyfikujących jako rezultatu długotrwałego wpływu rosyjskiego na polszczyznę na Litwie w okresie zaborów pochodzą z publikacji poprawnościowych z drugiej połowy XIX i początków XX wieku pióra Aleksandra Walickiego (Walicki, 1886, s. 53), Jana Karłowicza (Karłowicz, 1984, s. 79) i Aleksandra Łętowskiego (Łętowski, 1915, s. 18).

Kwestii szyku przydawek nie odnotowano w publikacjach poświęconych polskojęzycznej prasie z terenu Ukrainy (ani historycznej, ani współczesnej). Jedyna praca traktująca o polskim czasopiśmiennictwie w Ukrainie, w której poświadczono zmianę szyku przydawek klasyfikujących, to niepublikowana rozprawa doktorska Oksany Ohoriłko (Огорілко, 2014, ss. 173–175)[1]. Prepozycja przydawki klasyfikującej została zapisana w polszczyźnie młodzieży szkolnej polskiego pochodzenia w zachodniej Ukrainie (Зелінська, 2018, ss. 178–180).

Na podstawowy materiał źródłowy do niniejszych badań składa się historyczny (międzywojenny) korpus lingwistyczny (K1) zawierający 876 numerów polskojęzycznych gazet i czasopism publikowanych w Ukrainie sowieckiej w latach 1918–1939, który liczy 4 523 004 segmenty (słowa). Dane pozyskane z korpusu historycznego zestawiane są z porównawczym korpusem współczesnym (K2), który obejmuje 62 numery miesięcznika „Gazeta Polska Bukowiny" z lat 2007–2019 oraz liczy 393 737 segmentów[2]. Źródeł tych nie wykorzystywano dotychczas do badania szyku.

[1] Autorka wyzyskuje teksty z kilku periodyków z lat 1991–2013, nie uwzględnia jednak „Gazety Polskiej Bukowiny" (Огорілко, 2014, s. 254).

[2] Punkt wyjścia stanowi analiza omawianego zjawiska w korpusie historycznym. Korpus współczesny, który ma znacznie mniejszą objętość, traktowany jest jako korpus porównawczy, tzn. wykorzystuje się go do weryfikacji tego, na ile prepozycja przydawek klasyfikujących, odnotowana w korpusie historycznym w różnych grupach przykładów (zob. rozdziały 3–6), występuje również w prasie współczesnej. Ze względu na różnicę wielkości badanych korpusów dane frekwencyjne rozpatrywane są osobno w ramach każdego z nich, nie są porównywane między korpusami. Korpus historyczny powstał w Pracowni Polszczyzny Kresowej IJP PAN, a korpus „Gazety Polskiej Bukowiny" został udostępniony na potrzeby niniejszych badań przez dr. hab. Andrzeja Moroza, prof. UMK.

Porównywane korpusy zawierają periodyki funkcjonujące w różnych epokach i w odmiennym kontekście społeczno-politycznym oraz komunikacyjnym. Pisma polskojęzyczne drukowane w latach 1918–1939 na terenie Ukraińskiej SRR były częścią prasy partyjno-państwowej, realizowały przede wszystkim politykę sowietyzacji mniejszości polskiej (zob. Dzięgiel, 2016; Dzięgiel i in., 2016, ss. 15–17, 66–79). Miesięcznik „Gazeta Polska Bukowiny" ukazuje się w Czerniowcach (ukr. Чернівці) od 2007 roku do chwili obecnej, publikuje teksty o profilu społeczno-politycznym, gospodarczym i kulturalnym (zob. Krawczuk, 2021)[3].

Korpusy utworzono za pomocą aplikacji *Korpusomat* przeznaczonej do budowania anotowanych korpusów językowych (*Korpusomat*, b.d.; Kieraś i in., 2018, s. 21).

W artykule zastosowano metodę badawczą określaną jako *corpus assisted approach*. Badania lingwistyczne wzbogacono o możliwości, jakie stwarzają narzędzia korpusowe. Obfity materiał źródłowy opracowany informatycznie w postaci korpusów można przeszukiwać według określonych kryteriów, co otwiera perspektywy wieloaspektowej analizy jakościowej z uwzględnieniem licznych użyć w różnych kontekstach syntagmatycznych. Z kolei dane frekwencyjne wykorzystano do opisu wybranych przykładów wariantywności, tj. współwystępowania wariantów rodzimych i obcych w każdym z dwóch korpusów.

Na potrzeby niniejszego artykułu z obu korpusów wyekscerpowano ogółem ponad 500 pojedynczych przykładów prepozycji przydawki klasyfikującej, które mają związek z oddziaływaniem szyku wschodniosłowiańskiego[4]. Liczne analizowane przykłady powtarzały się w tekstach wielokrotnie, w skrajnych wypadkach odnotowano wysoką frekwencję rzędu kilkuset, a nawet kilku tysięcy wystąpień, tak więc dostępna baza ekscerptów jest bardzo bogata[5].

2. Przydawki klasyfikujące w języku polskim

W języku polskim szyk przydawek przymiotnych w grupach nominalnych nie jest stały, może to być zarówno prepozycja, jak i postpozycja, np. *dobra literatura* versus *literatura naukowa* (przykłady za: Jadacka, 2006, s. 169). Przed członem określanym występują przydawki jakościowe (charakteryzujące), tj. nazywające właściwość doraźną (nieustabilizowaną), po nim – klasyfikujące (gatunkujące). Te drugie dotyczą cechy

[3] Przedruki z mediów polskich zamieszczane w „Gazecie Polskiej Bukowiny" nie są uwzględniane w niniejszych badaniach.

[4] Polskie przydawki klasyfikujące, z zasady postponowane, w określonych warunkach mogą zajmować pozycję przed członem określanym (bez związku z wpływem obcojęzycznym); tego typu przykładów nie włączono do bazy ekscerptów, o szczegółach zob. dalej.

[5] W cytatach zachowano zgodność z oryginałem, pozostawiono usterki różnego typu, a także niekonsekwentnie stosowane znaki pauzy, półpauzy i dywizu.

trwałej, pełnią funkcję kategoryzacyjną, często stanowią element dwuczłonowej nazwy bądź terminu (Buttler, 1986, s. 392; Jadacka, 2006, s. 170). W publikacjach z ostatnich dekad do opisu polskich przydawek jakościowych i klasyfikujących wykorzystuje się różne ramy teoretyczne. Przebieg dyskusji na ten temat można znaleźć w najnowszym artykule Jadwigi Linde-Usiekniewicz (2025), a także w pracach wymienionych w *Zakończeniu* (Cetnarowska, 2013; Cetnarowska i in., 2011; Clasmeier, 2023; Linde-Usiekniewicz, 2016; Szumska, 2015). W niniejszym artykule stosujemy termin *przydawka klasyfikująca* (*gatunkująca*) w znaczeniu przyjętym przez Pawła Rutkowskiego i Ljiljanę Progovac (Rutkowski & Progovac, 2005, ss. 290–291):

> […] przymiotnik jest **klasyfikujący**, jeśli wskazuje, że dany obiekt należy do określonej kategorii/typu/klasy. Przymiotniki klasyfikujące różnią się zasadniczo od zwykłych przymiotników jakościowych/atrybutywnych, których jedynym celem jest opisanie pewnych nieklasyfikujących właściwości rzeczownika, który określają. Zakładamy, że termin **klasyfikujący** opisuje funkcję konkretnego przymiotnika w danym zdaniu, a nie jego trwałą cechę jako jednostki leksykalnej [przekład własny][6].

Geneza postpozycji przydawek w polszczyźnie wiąże się z wpływem składni łacińskiej, początki tej tendencji przypadają na XV wiek (Brajerski, 1963; Rospond, 2000, s. 197; Rutkowski, 2009). Paweł Rutkowski rozpatruje wpływ łaciny na szyk polskich przydawek jako przykład innowacji językowej wprowadzonej za sprawą elit społecznych („learnèd/elite-governed influence"). Mowa tu o szczególnym przypadku kontaktu językowego, gdy wzorce z łaciny jako języka prestiżowego przedostały się do polszczyzny za pośrednictwem wykształconych kręgów społeczeństwa (Rutkowski, 2009). Łacina pojawiła się w Polsce wraz z chrześcijaństwem, do początków XVI wieku funkcjonowała głównie jako język pisany w Kościele i w administracji państwowej, jednak od schyłku XVI do drugiej połowy XVIII wieku można mówić o „kulturowej" (uwarunkowanej wykształceniem) polsko-łacińskiej dwujęzyczności elit społecznych (Walczak, 2014).

Oddziaływanie łaciny w dobie staro- i średniopolskiej spowodowało więc odróżnienie polszczyzny w zakresie szyku przydawek od języka rosyjskiego i ukraińskiego, które zasadniczo kontynuują stan prasłowiański. We współczesnym języku rosyjskim i ukraińskim przydawki, zarówno jakościowe, jak i klasyfikujące, zajmują pozycję przed członem określanym (np. Молошная, 1975, s. 18; Пономарів, 2000, s. 67). W obu tych językach przydawka klasyfikująca może następować po członie określanym jedynie wyjątkowo, jeżeli stanowi część terminu, np. w nazwach botanicz-

[6] W oryginale: „[…] an adjective is **classifying** if it marks the entity as belonging to a certain category/type/class. Classifying adjectives differ substantially from regular qualifying/attributive adjectives, whose sole purpose is to describe certain non-categorizing properties of the noun they modify. We assume that the term **classifying** describes a function of a particular adjective in a particular sentence rather than a permanent characteristic of its lexical entry".

nych: ros. *шалфей красный* (Молошная, 1975, s. 18), ukr. *деревій тисячолистий* (Пономарів, 2000, s. 167). Nazewnictwo odwzorowuje tym samym szyk łaciński, np. ukr. *acer negundo – клен ясенелистий*, *acer saccharinum – клен цукристий*, *acer tataricum – клен татарський* (Перерва, 2020, s. 59). W języku ukraińskim postpozycja przydawki klasyfikującej występuje także w nomenklaturze zoologicznej, np. ukr. *совка капустяна* (Кононенко, 2007, s. 43, zob. też: Загороднюк, 2023, s. 57; Куцоконь & Квач, 2012; Фесенко & Бокотей, 2007, ss. 28–49). Inaczej jest w tym wypadku w nazewnictwie rosyjskim: ros. *малый буревестник*, *белоклювая гагара* (Бёме & Флинт, 1994) wobec ukr. *буревісник малий*, *гагара білодзьоба* (Алфавітний список, b.d.). Ponadto grupy nominalne z przydawką klasyfikującą w postpozycji są stosowane w rosyjskiej i ukraińskiej odmianie urzędowo-kancelaryjnej. Na przykład w dokumentacji handlowo-przemysłowej funkcjonują połączenia typu ros. *рыба копченая*, *торт шоколадный*, *костюмы мужские*, *скрепки канцелярские* (Молошная, 1975, ss. 18–19), ukr. *стіл офісний*, *папір ксероксний*, *цегла силікатна*, *олія харчова* (Кононенко, 2007, s. 43).

Należy przy tym zaznaczyć, że ogólna zasada stanowiąca, iż w języku polskim przydawki jakościowe są sytuowane w prepozycji, klasyfikujące – w postpozycji, nie jest rygorystyczna (Buttler, 1986, ss. 392–398; Jadacka, 2006, s. 170). Z perspektywy badania polsko-wschodniosłowiańskich kontaktów językowych ważne jest to, że polskie przydawki klasyfikujące, z zasady postponowane, w określonych warunkach mogą zostać umieszczone przed członem określanym. Według Danuty Buttler (1986) oraz Hanny Jadackiej (Jadacka, 2006), przydawka klasyfikująca może wystąpić w prepozycji w kilku kontekstach:

1. jeśli po rzeczowniku następuje przydawka dopełniaczowa lub przyimkowa, np. *posiedzenie końcowe*, ale *końcowe posiedzenie sesji*; *poradnik ekologiczny*, ale *ekologiczny poradnik dla leśników* (przykłady z: Buttler, 1986, s. 394; Markowski, 2000, hasło *Przydawka*);
2. jeżeli powstaje niejasność, do którego z rzeczowników odnosi się przydawka, np. zamiast **odmiana* ***nazwisk podwójnych kobiet*** lepiej *odmiana* ***podwójnych nazwisk*** *kobiet*; zamiast **ocena* ***aktywności politycznej grupy*** lepiej *ocena* ***politycznej aktywności*** *grupy* (przykłady z: Jadacka, 2006, s. 174; Markowski, 2000, hasło *Przydawka*);
3. gdy w skład grupy nominalnej wchodzą dwie przydawki klasyfikujące, jedna może zostać usytuowana przed rzeczownikiem, druga po nim, np. *Wyższa Szkoła Pedagogiczna* (przykład z: Jadacka, 2006, s. 170);
4. nietypowy szyk mają niektóre terminy, frazeologizmy oraz nazwy własne, np. *cesarskie cięcie*, *syzyfowa praca*, *Polskie Radio* (przykłady z: Jadacka, 2006, s. 170).

W niniejszym artykule rozpatrujemy wyłącznie te grupy nominalne z przydawką klasyfikującą lub z szeregiem przydawek, w wypadku których prepozycja przydawki

nie ma związku z uwarunkowaniami przedstawionymi powyżej, w punktach 1–4. Wykorzystanie korpusów językowych umożliwia uwzględnienie szerokiego kontekstu oraz wykluczenie przypadków, gdy przesunięcie przydawki przed człon określany wynika z wewnętrznych uwarunkowań tekstu, a nie z wpływu języków kontaktu. W obu korpusach można wskazać m.in. egzemplifikacje grup nominalnych, w których przydawka klasyfikująca zajmuje typową pozycję porzeczownikową, a zmiana szyku podyktowana jest następstwem przydawki dopełniaczowej bądź przyimkowej, np. w K1: *partia komunistyczna*, ale: *Komunistyczna Partia (bolszewików) Ukrainy*, *komunistyczna partia Francji*, *Komunistyczna Partia Polski*, *komunistyczna partia bolszewików*; w K2: *zespół folklorystyczny*, ale: *folklorystyczny zespół TPK im. Adama Mickiewicza*, *folklorystyczny zespół pieśni i tańca*.

Notowano również grupy nominalne, które w świetle zaleceń zawartych w punkcie 2 powyższej listy uznaje się za wadliwe pod względem szyku, ponieważ postponowana przydawka może zostać odniesiona do pierwszego bądź drugiego rzeczownika, np. w K1: *Jednakże nie zamacnia się organizacyjnie w dostatecznym stopniu wzrastającej* ***aktywności politycznej dziatwy*** *przez wciągnięcie nowych setek tysięcy dzieci do szeregów organizacji pionierskich*; w K2: *Wszystko to umożliwiło rozpoczęcie oraz przeprowadzenie* ***remontu kapitalnego budynku***.

Ilustrację tego typu niejasności może stanowić nazwa opisywanego w tym artykule periodyku „Gazeta Polska Bukowiny". W sytuacji, gdy tytuł występuje w przypadkach zależnych (np. *redakcja „Gazety Polskiej Bukowiny"*), przydawka może odnosić się zarówno do rzeczownika *gazeta* (co jest zgodne z intencją nadawcy, zob. nawiązanie do wydawanej dawniej na tych terenach „Gazety Polskiej"), jak i do słowa *Bukowina*. W drugim wypadku można zrekonstruować formę mianownikową jako „Gazeta Polskiej Bukowiny". Z tej perspektywy trafniejszy byłby tytuł „Polska Gazeta Bukowiny".

3. Grupy nominalne z jedną przydawką klasyfikującą

W badanych tekstach, zarówno historycznych, jak i współczesnych, odnotowano liczne wystąpienia przydawki klasyfikującej w prepozycji, stanowiące ilustrację wpływu składni wschodniosłowiańskiej na język prasy wydawanej po polsku na terenie Ukrainy.

3.1. Korpus historyczny

Bogaty zbiór grup nominalnych z prepozycją przydawki klasyfikującej pochodzi z korpusu międzywojennego. W materiale znalazła się zarówno znana leksyka, jak i sowietyzmy charakterystyczne dla epoki.

Otóż chcemy otworzyć sobie kursy **polskiego języka**.

Na obszarze 35 ha zostanie urządzony dla robotników **owocowy ogród**.

Stajnie, obory i chlewy dobrze przewietrzać i utrzymywać je we wzorowej czystości, która jest najlepszym środkiem ochronnym od **zakaźnych chorób**.

W związku z odezwą KC WKP(b) należy zmobilizować robotników – wprowadzić porządek i dyscyplinę o pomyślne wykonanie **przemysłowo-finansowego planu**.

[…] i izby-czytelnie winne być przekształcone w rzeczywiste bojowe centry **polit-oświatowej pracy**.

Przykłady tego typu występują wariantywnie do właściwej polszczyźnie postpozycji przydawki klasyfikującej. Wariantywność szyku można zilustrować zestawieniem frekwencji wybranych grup nominalnych w dwóch wersjach: z przydawką po członie określanym oraz przed nim. Porównanie prowadzi do wniosku, że przeważa postać z przydawką postponowaną, jak dla połączeń *koło/kółko dramatyczne* (f = 195) versus *dramatyczne koło/kółko* (f = 6), *zakład naukowy* (f = 174) versus *naukowy zakład* (f = 3), *praca społeczna* (f = 332) versus *społeczna praca* (f = 12). Notowano też grupy nominalne, w wypadku których stosunek liczbowy wariantów z postpozycją do tych z prepozycją jest bardziej wyrównany, np. *zboże jare* (f = 29) versus *jare zboże* (f = 11), *szkoła początkowa* (f = 79) versus *początkowa szkoła* (f = 11), *robota społeczna* (f = 9) versus *społeczna robota* (f = 5), *robota polityczna* (f = 8) versus *polityczna robota* (f = 9). Niemniej jednak nie odnotowano przykładów zdecydowanej przewagi wariantów z przydawką klasyfikującą w prepozycji.

Zdarza się, że wariantywność szyku przydawki klasyfikującej ma związek ze zróżnicowaniem poziomu językowego badanych tytułów prasowych[7]. Niektóre periodyki lokalne są mierne językowo, zawierają też wiele kalk rosyjskich i ukraińskich. Na redaktorów tych pism wyznaczano działaczy komunistycznych, często bez stosownego wykształcenia czy przygotowania dziennikarskiego (Dzięgiel i in., 2016, ss. 270–285). Na przykład połączenie *burak cukrowy* na ogół występowało w prasie w takiej właśnie postaci (f = 475), zapisano jednak siedem poświadczeń z przydawką przed rzeczownikiem: *cukrowy burak*, z czego sześć w tytułach lokalnych („Pograniczna Prawda" oraz „Szturm Bolszewicki").

Warto dodać, że wzorowaną na językach kontaktu prepozycję przydawek klasyfikujących utrwalają charakterystyczne dla tekstów ówczesnej prasy skrótowce złożeniowe (inaczej, złożenia dezintegralne, zob. Jadacka, 2000, s. 1745; Sobczykowa, 1987, s. 6) zapożyczone głównie z rosyjskiego, np. *finplan* (ros. *финплан*) – *plan finansowy* / *finansowy plan*, *politszkoła* (ros. *политшкола*) – *szkoła polityczna* / *polityczna szkoła*, *rejprokurator* (ros. *райпрокурор*) – *prokurator rejonowy* / *rejonowy prokurator*,

[7] Charakterystyka poszczególnych periodyków: zob. Dzięgiel i in. (2016, ss. 82–269); Dzięgiel (2016).

sielsowiet (ros. *сельсовет*) lub *sielrada* (ukr. *сільрада*) – *rada wiejska* / *wiejska rada*. Jednostki te są wynikiem skracania (dezintegracji) i łączenia kilku słów.

3.2. Korpus współczesny

Liczne poświadczenia przesunięcia przydawek klasyfikujących przed człon określany występują również w prasie współczesnej.

> W 1847 roku zdał **adwokacki egzamin** i w 1850 roku został skierowany jako adwokat do Czerniowiec.
>
> **Państwowe nagrody** z rąk burmistrza miasta Oleksija Kaspruka otrzymały rodziny poległych w ATO bohaterów.
>
> […] dotyczyły potrzeb Bukowiny w stworzeniu i realizacji **przeciwpowodziowego programu**.
>
> Osobno trzeba podziękować tym dzieciom, które [!] były pierwszymi pomocnikami dla opiekunów i w wykonaniu gazet, gablot, stale uczestniczyły w konkursach, **sportowych zawodach**.

Podobnie jak w K1, wzorowany na językach wschodniosłowiańskich prepozycyjny szyk przydawki klasyfikującej stosowany jest wariantywnie do typowego dla polszczyzny szyku postpozycyjnego. Przeważają jednak grupy nominalne z przydawką postponowaną, zob. fragment tekstu z „Gazety Polskiej Bukowiny" (nr 41–42 z 2010 roku) z pojedynczym przykładem zmiany szyku (*sobotnio-niedzielnych szkół*).

> Program seminarium objął najważniejsze pytania stanu i perspektywy **oświaty polskiej** na Ukrainie, dotyczące przedszkoli, szkół z **polskim językiem nauczania**, klas z **polskim językiem nauczania**, **języka polskiego** jako obcego, **zajęć fakultatywnych** oraz **sobotnio-niedzielnych szkół**. Uczestnicy seminarium zapoznali się ze szkołą Nr 3 i jej kadrą, hospitowali lekcje **języka polskiego**, literatury, geografii i historii Polski, fizyki oraz **etyki chrześcijańkiej** [!].

Frekwencja grup nominalnych występujących w K2 w dwóch wariantach – z przydawką klasyfikującą w postpozycji oraz w prepozycji – jest niska, niewystarczająca do tego, aby wyciągać wnioski co do przewagi frekwencyjnej jednego z wariantów, np. *dyskusja naukowa* (f = 1) versus *naukowa dyskusja* (f = 2), *utwór muzyczny* (f = 2) versus *muzyczny utwór* (f = 2). Odnotowano grupy nominalne, które pojawiają się jeden raz z przydawką klasyfikującą po członie określanym oraz jeden raz – przed nim, np. *rzutnik multimedialny – multimedialny rzutnik*, *stowarzyszenie narodowościowe – narodowościowe stowarzyszenie*, *odzież narodowa – narodowa odzież*, *praca badawcza – badawcza praca*, *turniej sportowy – sportowy turniej*, *program koncertowy – koncertowy program*.

4. Przydawki klasyfikujące w postaci liczebników porządkowych

4.1. Korpus historyczny

W prasie międzywojennej odnotowano liczebniki porządkowe przed rzeczownikiem w zapisie **numeracji szkół, przedszkoli, zakładów pracy** czy **sklepów**, typu *23 szkoła średnia* (szkoła średnia nr 23), *1-szy ogródek dziecięcy* (przedszkole nr 1), *druga kopalnia potasu* (kopalnia potasu nr 2), *pierwsza stołówka* (stołówka nr 1). Połączenia te są częścią nazw własnych, jako że dopełnione m.in. informacją o miejscowości mają odniesienie do konkretnych obiektów, np. *24-ta szkoła w Charkowie* – tj. szkoła nr 24 w Charkowie[8]. Konstrukcje tego typu zostały przejęte z rosyjskiego i ukraińskiego. W językach tych bowiem poza oficjalnymi nazwami, jak ros. *школа № (номер) 24*, ukr. *школа № (номер) 24*, częstsze w codziennym obiegu są skrócone nazwy, jak ros. *24-я школа*, ukr. *24-та школа*.

Najliczniejsze są poświadczenia numeracji szkół i przedszkoli. Liczebniki porządkowe oddaje się na ogół cyfrą arabską (jak liczebniki główne) lub cyfrą arabską uzupełnioną odpowiednią końcówką fleksyjną. Wersja cyfrowo-słowna występuje najczęściej z dywizem, np. *3-cia szkoła*, rzadziej bez dywizu, np. *3 ej szkoły*.

> Nauczycielka **14 szkoły** tow. Dżoga podkreśliła, iż w szkole kuleje wychowanie internacjonalistyczne.
>
> Dzieci **67-go charkowskiego ogródka dziecięcego** budują […].

W analizowanych tekstach występują oboczne sposoby oznaczenia numeracji, typu *9 szkoła* oraz *szkoła Nr 9*. Różne warianty mogą się odnosić do tej samej szkoły, jak w wypadku pojawiającej się często na łamach ówczesnej prasy szkoły podstawowej nr 11 z polskim językiem nauczania w Kijowie.

> Na polskich kursach pedagogicznych w **11 szkole** i innych odbyły się wiece na cześć t. Stalina i jego historycznej mowy na 17 zjeździe WKP(b).
>
> W **szkole Nr. 11** w Kijowie pionierzy nie stosują się do praw i obyczajów pionierskich.
>
> **Kijowska Szkoła Pracy Nr 11**.

Wariantywnie oddawana jest również numeracja innych obiektów, typu kopalnie, wydziały w hucie stali (*piece*), sklepy czy stołówki.

> Szturmowcy **drugiej kopalni potasu** w Solikamsku, zdobyli nowe zwycięstwo […].

[8] Onimy zostaną przedstawione zbiorczo dalej (rozdział 6), w tym miejscu omawiamy jedynie szyk przydawek liczebnikowych.

Kopalnia № 1 wydała pierwsze 2.020 metr. szes. soli.

Najgorzej przedstawia się sprawa na **6 i 7 wielkich piecach**. Na wielkim **piecu Nr. 6** doszło do wielkiej awarji spowodu niedbalstwa obermajstra Bannego, odpowiedzialnego za suszarnię gliny dla gorna.

Tak naprz. kierownik **160 magazynu** [sklepu] sprzedaży chleba tow. Wilis na jednym kilogramie sprzedawanego chleba nie doważa 10 gram.

Kierownik gastronomicznego **sklepu N-6** tow. Melcer, ważąc kilogram cukierków, nie dodał 5-ciu gram.

Któż pozwolił kierownikom **pierwszej stołówki** za koszt pogorszenia jakości potraw zwiększyć zyski.

Usunąć kolejki w **stołówce No 6**.

Często występuje zapis **godziny** z liczebnikiem przed rzeczownikiem. Liczebnik odnotowano w tych połączeniach w różnych wersjach: cyfrowej, np. *o 4 godz.* bądź cyfrowo-słownej (z dywizem lub bez), np. *o 7-ej godz. wieczór*, *po 10 ej godz. wieczór*, rzadko słownej, np. *do dwunastej godziny*.

Bagiński nie przewierza [nie sprawdza] pracy brygadjerów, sam przychodzi do kolektywu **o 9 – 10 godz.** i nie wie jak kolektywnicy [kołchoźnicy] stawią się do pracy.

Np. bywają wypadki, gdy lekcje w szkole zaczynają się **o 12 godz. dnia**.

Dnia 24 grudnia **o 8-ej godzinie wieczorem** odbył się organizowany antyreligijny pochód ludności polskiej do rady miejskiej w sprawie zamknięcia kościoła i oddania go na potrzeby kulturalno-oświatowe ludności polskiej.

Ponadto przeważają określenia czasu w systemie 12-godzinnym, np. *o 10 godzinie wieczór/wieczorem*. Co ciekawe, czas podany w systemie 24-godzinnym jest niekiedy objaśniany we wtrąceniu.

Uchwała kategorycznie wzbrania jakichkolwiek zebrań uczniów **po 20-ej godz. (8 godz. wiecz.)** zarówno w szkole, jak poza szkołą […].

Oznaczenie czasu z liczebnikiem poprzedzającym rzeczownik jest stosowane również w oficjalnych ogłoszeniach zamieszczanych w prasie w imieniu różnych instytucji.

Kino seansy dla dzieci rozpoczną się **od 9-ej godziny zrana** i **do 3 ej dnia**. Dla dorosłych **od 6-ej godz. z wieczora**.

Prepozycja liczebnika w określeniu godziny charakterystyczna jest dla języka rosyjskiego i ukraińskiego, przy czym w rosyjskim występują liczebniki główne, np. ros. *двадцать два часа*, *десять (часов) вечера*, *в десять часов*, w ukraińskim zaś – liczebniki porządkowe, np. ukr. *десята (година) вечора, о десятій годині*,

a w wypadku liczebników złożonych – główne i porządkowe, np. ukr. *двадцять друга година*.

Wzorowany na językach kontaktu może być również zapis niepełnych godzin – stosuje się przy tym skrócenia lub elipsy słów *godzina* i *minuta*.

O 3 godz. 35 minut otwarto posiedzenie Rady Piotrogrodzkiej.

O 16 godz. 30, przy gęstej mgle, weszliśmy do zatoki Opatrzności.

Zegar z papieru pokazuje **bez 5 minut 3 godz. po południu**.

Konstrukcje rosyjskie i ukraińskie analogiczne do pierwszego i drugiego zdania mają postać: ros. *в 3 (часа) 35 (минут)*, *в 16 (часов) 30 (минут)*, ukr. *о 3 (годині) 35 (хвилин)*, *о 16 (годині) 30 (хвилин)*. W ostatnim ekscerpcie zapis godziny ma genezę rosyjską: ros. *без 5 (минут) три (дня)*, ukraiński odpowiednik jest zbliżony do polskiego: ukr. *за 5 (хвилин) третя (дня)*.

Warto zaznaczyć, że w K1 stosowane są też określenia godziny z liczebnikiem w postpozycji typowe dla języka polskiego, przy czym warianty rodzime i wzorowane na językach wschodniosłowiańskich mogą występować nawet w jednym zdaniu.

O 1-szej godzinie 12 maja cepelin przeleciał nad północnym biegunem i opuścił się na Alasce 13-go maja **o godzinie 8 wieczorem**.

Mniej liczną grupę przykładów wpływu języków kontaktu na badane teksty tworzą oznaczenia **dat** (przedziałów czasowych).

Przedewszystkim [!], o ile w czasie dawnych buntów chłopskich robotników w Rosji jeszcze nie było, o ile **w 1870–80 latach** było ich jeszcze bardzo niewiele, to już w 1905 roku mamy duże ośrodki przemysłowe.

Rozbić nowego pochodu rewolucji nie potrafi już obecnie jak **w 1918–20 latach** zbankrutowana II-ga Międzynarodówka […].

4.2. Korpus współczesny

W materiale współczesnym nie odnotowano przykładów numeracji szkół czy przedszkoli za pomocą liczebnika przed rzeczownikiem. Z kolei jeśli idzie o zapisy godzin i dat, powszechne są formy zgodne ze standardową polszczyzną. Poświadczenia z prepozycją liczebnika są sporadyczne.

Uroczysty korowód uczestników festiwalu rozpoczął się **o 11 godzinie rano** na stadionie.

Równocześnie w gimnazjum w gramatycznych klasach uczyło się i dwóch jego młodszych braci Aleksandr i Wilhelm (urodzone **w 1819 i 1820 latach**).

5. Szereg przydawek

5.1. Korpus historyczny

W języku polskim **szereg przydawek klasyfikujących** występuje łącznie w szyku postpozycyjnym (Buttler, 1986, s. 398), możliwy jest również układ rozdzielny, np. *Wyższa Szkoła Pedagogiczna* (Jadacka, 2006, s. 170), *ludowa sztuka sakralna* (Bańko, 2024)[9]. W korpusie historycznym odnotowano szeregi przydawkowe złożone z dwóch lub więcej przydawek klasyfikujących umiejscowionych łącznie przed członem określanym, analogicznie do szyku wschodniosłowiańskiego.

> Mobilizacja jest przeprowadzaną przez **powiatowe wojenne komisarjaty** przy bezpośrednim udziale Komitetów Wykonawczych.
>
> Niebezpieczeństwo przymusowego bezrobocia zagraża trzystu tysiącom metalowców pracujących w **niemieckich kolejowych warsztatach**.
>
> Z Waszyngtonu komunikują, że naczelnik **amerykańskiego generalnego sztabu** ogłosił nowy program reorganizacji armji.

Zarejestrowano ponadto przykłady, gdy jedna przydawka klasyfikująca została umieszczona przed członem określanym, druga – po nim, występują jednak niejako w odwrotnej kolejności, np. *narodowej mniejszości polskiej* zamiast *polskiej mniejszości narodowej*; *oświatową placówkę radziecką* zamiast *radziecką placówkę oświatową*. Świadczy to o rozchwianiu zasad szyku przydawek szeregowych.

> polak [!], prosty włościanin, Franciszek Okrutny tworzy **oświatową placówkę radziecką** dla **narodowej mniejszości polskiej**, świadcząc tym samym, że ludność polska w Związku Republik Radzieckich cieszy się pełnią praw obywatelskich.

W polszczyźnie, jeśli chodzi o grupy nominalne z dwiema (lub więcej) **różnymi przydawkami – klasyfikującymi** oraz **jakościowymi** – przydawka klasyfikująca jest lokowana w postpozycji, z kolei jakościowa – w prepozycji (Buttler, 1986, s. 398). W K1 natomiast występują szeregi złożone z kilku przydawek niejednorodnych zajmujących pozycję przed członem określanym – na wzór języków kontaktu.

> Nawet krowy doją za pomocą **specjalnego elektrycznego aparatu**.
>
> Według planu zbudujemy w ciągu 5 lat w ZSRR 42 **wielkie elektryczne stacje** […].
>
> Narówni z różnymi niebezpieczeństwami np: chwasty, **różne zbożowe choroby**, kradzieże zboża na pniu […].

[9] W związku z tym prepozycji przydawki klasyfikującej w tego typu układach rozdzielnych nie traktujemy jako przykładów wpływu obcego na badane teksty prasowe, zob. objaśnienie w rozdziale 2.

Rozwój ruchu pionierskiego wśród polskiej ludności w ZSRR ma **doniosłe polityczne znaczenie**.

5.2. Korpus współczesny

W materiale współczesnym pojawiają się również szeregi złożone z kilku **przydawek klasyfikujących** występujących w prepozycji względem członu określanego.

„Bukowinskie spotkania" i wiele innych imprez kulturalnych i artystycznych anulowane z powodu wydarzeń na **wschodnich ukraińskich ziemiach**.

W roku 2016 do gospodarki wspólnot samorządowych, oprócz 45,5 mln hrn państwowej subwencji, nadeszły prawie 5 mln hrn z kosztów **międzynarodowej technicznej pomocy**.

Liczne są poświadczenia szeregu **przydawek niejednorodnych** (**jakościowych** i **klasyfikujących**) umieszczonych przed rzeczownikiem.

Organizacja nauczania w sobotnio-niedzielnych szkołach wymaga **innego metodycznego podejścia** niż w ogólnokształcących.

Ta ekspozycja – wynik **poważnych naukowych badań**.

[…] życzymy Bożego Błogosławieństwa w **dalszym małżeńskim życiu** Mikołajowi i Lili Babinczuk.

6. Przydawki klasyfikujące w nazwach własnych

6.1. Korpus historyczny

W korpusie międzywojennym bardzo często nazwy własne odnoszą się do miejscowych realiów, których oryginalne nazwy są rosyjskie lub ukraińskie. Przykład stanowią toponimy, w tym mikrotoponimy (np. nazwy ulic) z różnych regionów ZSRR, a także chrematonimy (np. nazwy instytucji czy władz różnego szczebla). Należy podkreślić, że prasa na terenie ZSRR była scentralizowana, polskojęzyczne gazety i czasopisma podlegały organizacyjnie Moskwie, czerpały informacje z publikacji centralnej agencji prasowej (ROSTA, TASS) oraz z tytułów moskiewskich, wobec czego pierwotne materiały były rosyjskojęzyczne. Autorzy tekstów mierzyli się więc z przekładem onimów (z kręgu sowieckiego i zagranicznych). Problematyka nazw własnych w translatoryce stanowi zagadnienie złożone i wielowątkowe (zob. np. Wolnicz-Pawłowska, 2014). W odniesieniu do tematu artykułu warto zauważyć, że

prepozycja przydawek w nazwach własnych, będąca odbiciem szyku pierwowzoru, ma związek nie tylko z wielojęzycznością autorów i redaktorów prasowych, ale też z tym, że oryginalne onimy były obcojęzyczne.

W analizowanym materiale przydawki w szyku prepozycyjnym wchodzą w skład nazw **ulic, placów, bulwarów** czy **dworców**.

Tak naprz. magazyn „Winnictorgu" N-8 (na **Żytomierskiej ulicy** koło 1-szej Garbarni) chociaż znajduje się w rejonie robotniczym, 3 stycznia o godz. 2-giej musiał skończyć pracę, ponieważ nie starczyło chleba.

Dużo pionerów i komunistów występowało na **Pawłowskim placu**.

Pułk Pawłowski zajął **Newski Prospekt**.

Białorusko-bałtyjski dworzec cały tonie w czerwonych sztandarach.

Wariantywność szyku przydawki w grupie mikrotoponimów można przedstawić na przykładzie symbolicznej w ideologii sowieckiej nazwy *Plac Czerwony* (w Moskwie), ros. *Красная площадь*, która występuje z przydawką w postpozycji (*Plac Czerwony*, f = 30), jak i w prepozycji (*Czerwony Plac*, f = 23).

Wśród nazw **kołchozów, fabryk** i **sklepów** częste są preponowane przydawki o funkcji lokalizacyjnej, określające miejscowość, w której mieści się obiekt. Wysoką frekwencję tego typu połączeń należy wiązać z wpływem wschodniosłowiańskim.

Tak oto w **Czmielowskim kolekytywie** [kołchozie] już długi czas gazeta wcale nie wychodzi.

Ale na pierwszym miejscu codo [!] koeficyjentu stoi **Makiejewska fabryka** […].

Historja **Polańskiej kooperatywy** [sklepu] nie posiada stron dobrych.

Wnieśli udział i zaliczono stowarzyszenie do liczby członków **Marchlewskiej Kredytowo-Rolnej Kooperatywy**.

Licznie reprezentowane są nazwy **jednostek administracyjnych**, jak *rejon*, *okrąg*, *obwód*.

W **Szepetowskim okręgu Bazalijskiego rejonu** jest wieś Szepetówka, w której mieszka około 200 osób.

Centralna Komisja WKP(b) dla czystki partji naznaczyła na **Dniepropietrowski obwód** obwodową komisje dla czystki partji w następującym składzie […].

Na zlocie robwiejkorów [korespondentów robotniczych i wiejskich] **kamieńskiego rejonu**.

Dla tekstów w korpusie historycznym charakterystyczne są onimy odnoszące się do struktury władz państwowych różnych szczebli, czyli nazwy **urzędów** i **władz**,

typu *Komitet Centralny*[10], *Komitet Obwodowy*, *Komitet Rejonowy*, *Rada Komisarzy Ludowych*[11]. Zaliczyć tu można także skróconą nazwę ówczesnych sił zbrojnych: *Armia Czerwona* (*Robotniczo-Chłopska Armia Czerwona*, ros. *Рабоче-крестьянская Красная армия*). Powyższe nazwy mają również warianty z przydawką przed rzeczownikiem.

> Komsomoł jednogłośnie i całkowicie przyłącza się do wszystkich uchwał Komitetu Międzynarodówki Komunistycznej i WKP(b) i prosi **Centralny Komitet** o zarządzenie stanowczych środków w celu udaremnienia dalszej destrukcyjnej działalności opozycji.
>
> A **Rejonowy Komitet** też czegoś milczy do tej pory.
>
> Komisarz posiada prawo składania votum seperatum [!] przed **Radą Ludowych Komisarzy**.
>
> To też **Czerwona Armia** powinna się składać tylko z piśmiennej młodzieży.

Wahania szyku przydawki znajdują swoje odbicie również w literowcach powszechnych w ówczesnych periodykach, np. *CK* „centralny komitet", też *KC* „komitet centralny".

Prepozycję przydawek notowano ponadto w nazwach **szkół** oraz **instytucji naukowych** i **artystycznych**.

> Zdolniejsi uczniowie wejdą w skład pracowników Teatru Polskiego, który ma być zorganizowany w Kijowie w roku przyszłym i będą dopuszczeni do egzaminów na polski sektor przy **Kijowskim Dramatycznym Technikum**.
>
> Szczegółowych informacji udziela i przyjmuje zapisy tow. Zalewski w **Centralnej Polskiej Bibljotece**, Rylski zaułek Nr 10.
>
> W Moskwie już od 13 lat pracuje dziecię rewolucji Październikowej – **naukowo-badawczy centralny aero-hydrodynamiczny Instytut**.
>
> Centrum organizacji i skupienia całej tej pracy winien być **Wołyński krajoznawczy naukowo badawczy muzeum** [!].

Kolejny przykład oboczności w zakresie szyku przydawki stanowi nazwa **wydarzenia historycznego**, które jest często przywoływane na łamach badanych pism: *Rewolucja Październikowa* (ros. *Октябрьская революция*), oficjalnie *Wielka Socjalistyczna Rewolucja Październikowa* (ros. *Великая Октябрьская социалистическая революция*). W formie skróconej notowano warianty *Październikowa Rewolucja* bądź *Listopadowa Rewolucja* (według nowego kalendarza rewolucja wybuchła w listopadzie 1917 roku), a także pełną nazwę z rozdzielnym układem przydawek, jednak w zmienionej kolejności.

---

[10] Komitet Centralny Wszechzwiązkowej Komunistycznej Partii (bolszewików), w skrócie WKP(b); wcześniejsza (1918–1925) nazwa: Rosyjska Komunistyczna Partia (bolszewików), w skrócie RKP(b).

[11] Rada Komisarzy Ludowych ZSRR to odpowiednik Rady Ministrów (w latach 1923–1946).

Kółko dramatyczne przy pol-klubie do 18-tej rocznicy **Październikowej rewolucji**, ma w swym rozporządzeniu bardzo krótki czas.

Bardzo uroczyście świętowaliśmy **Listopadową Rewolucję**.

Wielka Październikowa Rewolucja Socjalistyczna wyzwoliła kobietę i uczyniła ją równouprawnionym członkiem społeczeństwa.

Z tą partją proletarjat Związku Radzieckiego dokonał pierwszej w dziejach ludzkości, zwycięskiej **Październikowej rewolucji socjalistycznej**.

Wśród onimów znajduje się również nazwa **państwa** sowieckiego (od 1922 roku – ZSRR), w tekstach oprócz nazw *Związek Radziecki* bądź *Związek Sowiecki* notowano warianty z przydawką w prepozycji.

Radziecki Związek wyszedł zwycięsko ze swej kampanji na Dalekim Wschodzie.

[...] obecna Polska trzyma się tylko dzięki temu, że odgrywa rolę buforu pomiędzy **Sowieckim Związkiem**, a burżuazyjną Europą […].

Szyk przydawki inny od przyjętego w polszczyźnie odnotowano także w nazwach **geograficznych**.

Staś nie wiedział, gdzie znajduje się Charków na mapie. Szukaj na Ukrainie, a nie w **Białym morzu**, – śmiał się Józio.

Do Noworosyjska (port nad **Czarnym morzem**) przyszedł z Ameryki transport nowych traktorów składający się z 1190 sztuk.

Przyczyny, która ją spowodowała, należy szukać w równym stopniu w Europie Środkowej jak w basenach Tygrysu i Eufratu w dolinach Chin i w cieśninach **Czarnego i Marmurowego morza**.

Warto zwrócić uwagę na to, że w przykładach nazw własnych z szeregiem przydawek w prepozycji stosowany jest czasem rzeczownik w liczbie mnogiej, analogicznie do konstrukcji rosyjskich i ukraińskich.

Włączamy się do konkursu i wywołujemy na współzawodnictwo socjalistyczne **artyński i b.-sobyczyński kolektywy**.

Obserwatorjum będzie miało silną i radjo-stację, za pomocą której będzie można porozumiewać się ze wszystkiemi częściami świata, a także z okrętami, znajdującemi się na **Atlantyckim i Cichym oceanach**.

W **Melitopolskim, Jakimowskim i Nowotrojeckim rejonach** poszczególne kolektywy rozpoczęły na wyżej położonych miejscach kosowicę żyta.

6.2. Korpus współczesny

W prasie współczesnej onimy z przydawką w prepozycji najczęściej występują w nazwach jednostek administracyjnych. Pojawiają się także w nazwach: urzędów i władz, szkół, uczelni, bibliotek oraz instytucji, następnie stowarzyszeń i organizacji, rzadko – wydarzeń. Nie odnotowano nazw własnych z przydawką przed członem określanym w grupie toponimów lub mikrotoponimów.

W obrębie nazw **jednostek administracyjnych** najczęstsze są przykłady z rzeczownikiem *rejon* (nazwy zapisano małą lub dużą literą).

Wasyl urodził się we wsi Wielki Połowieck **skwirskiego rejonu**.

[…] partnerstwo między polskim miastem a **Storożynieckim rejonem** trwa już sześć lat.

W analizowanych tekstach występują też nazwy województw (w Polsce) oraz – rzadziej – obwodów (w Ukrainie).

Po podpisaniu Umowy o współpracy pomiędzy **Łódzkim województwem** a obwodem Czerniowieckim powstała możliwość nawiązania kontaktów […].

On odznaczył osiągnięcia bukowińskich Polaków […] w sprzyjaniu nawiązania współpracy między **Czerniowieckim obwodem** a regionami Polski.

Wśród nazw **urzędów i władz** przeważają tłumaczenia oficjalnych nazw aktualnych władz administracyjnych i państwowych Ukrainy.

W 1871 roku wg wniosku **Bukowińskiego Sejmu** skierowano go do **austriackiego parlamentu**.

Pierwszy zastępca przewodniczącego **czerniowieckiej obwodowej administracji**.

Czerniowiecka Obwodowa Rada przyznała dyplomy wdzięczności zespołom dziecięcym.

Centrum jest stworzone przy wsparciu Programu dla Ukrainy […] i **Ministerstwa regionalnego rozwoju, budownictwa i mieszkaniowo-komunalnej gospodarki Ukrainy (Minregion).**

Nazwy **stowarzyszeń** i **organizacji** reprezentuje w K2 przede wszystkim *Obwodowe Towarzystwo Kultury Polskiej im. Adama Mickiewicza w Czerniowcach*, które jest wydawcą „Gazety Polskiej Bukowiny". Odnotowano również formę skróconą z dwoma wariantami pisowni: *Obwodowe Towarzystwo* lub *obwodowe Towarzystwo* (łącznie osiem przykładów wobec 198 użyć pełnej nazwy).

Ze swojej strony prezes **Obwodowego Towarzystwa** Władysław Strutyński, prezesi oddziałów, nauczycieli poinformowali Pana Konsula o swoje [!] działalności, osiągnięciach, potrzebach. Zaakceptowali oni decyzję o stworzeniu Towarzystwa w Pance, jako oddziału **obwodowego Towarzystwa**.

Zapisano prócz tego inne nazwy organizacji oraz partii politycznych utworzone według wzoru ukraińskiego.

Cały ciężar wzniesienia pomnika wziął na siebie prezes **Czerniowieckiej Miejskiej Dobroczynnej Żydowskiej gromady** Eliasz Choć.

Frakcja partii Samopomoc liczy 32 mandaty, **Radykalna Partia** – 22, a Batkiwszczyna – 19.

Życie przyszłego burmistrza od najmłodszych lat było powiązane z Bukowiną, ponieważ w 1823 roku ojciec został skierowany służbowo na Bukowinę do **Obwodowego Zarządu**.

Ponadto zarejestrowano nazwy **szkół, instytucji edukacyjnych** i **placówek medycznych** z przydawkami w prepozycji.

Tu Anton skończył podstawówkę i w 1832 roku wstąpił do 1 humanitarnej klasy **Czerniowieckiego gimnazjum**.

Uczennica 10 klasy **czerniowieckiej ogólnokształcącej szkoły Nr 4**, również zwycięzca Obwodowego konkursu czytelników, recytowała wiersz «Jesień» Haliny Tarasiuk.

W 2006 r., dzięki wsparciu ze strony kierownictwa **Czerniowieckiego narodowego uniwersytetu im. Jurija Fedkowycza**, […] następcy Profesora zorganizowali kolejną konferencję tym razem w stolicy Bukowiny Czerniowcach.

Świąteczne obchody rozpoczęły się 22 kwietnia w przepełnionej sali **Czerniowieckiej Obwodowej Filharmonii**.

Deputaci […] wręczyli Dyplom Uznania Sejmu Ukrainy […] zastępcy głównego lekarza z medycznej części **Miejskiej Dziecięcej Polikliniki** [przychodni] Walentynie Kostiuk.

W grupie onimów należy ponadto wyróżnić nazwy **wydarzeń artystycznych** i **kulturalno-handlowych**.

Zbigniew Kowalski opowiadał, że Czerniowce biorą udział w końcowym etapie XXV Festywalu **Bukowinskiego Folkloru**.

Festiwal ten odbywa się zawsze w okresie letniego **Pietrowskiego targu**, i zbiera wielu fanów różnych kultur narodowych naszego regionu.

Analogicznie do K1 poświadczono użycie rzeczownika w liczbie mnogiej w nazwach z kilkoma przydawkami w prepozycji.

Pedagodzy z **Zakarpackiego, Zaporoskiego, Odeskiego i Lwowskiego obwodów** zapoznali się również z doświadczeniem pracy rumuńskiego gimnazjum №6.

[…] przewodniczący **Krasnoilskiej** [wł. Krasnopilskiej] i **Hlybockiej zjednoczonych terytorialnych wspólnot samorządowych**.

7. Zakończenie

Badane teksty prasowe powstawały w warunkach kontaktu polszczyzny z dwoma stosunkowo bliskimi językami słowiańskimi. Jak wiadomo, w tego typu kontaktach granica między swojskimi i obcymi elementami języka w odczuciu mówiących (lub piszących) może się zacierać. Wzorowana na składni rosyjskiej i ukraińskiej prepozycja przydawki klasyfikującej przenika do badanych tekstów, jeśli chodzi o grupy nominalne zarówno z apelatywami, jak i z onimami.

Trzeba przy tym dodać, że jednoznaczne przeciwstawienie polskiego szyku przydawki klasyfikującej modelowi rosyjskiemu i ukraińskiemu komplikuje to, że w języku polskim reguły pre- i postpozycji przydawek nie są ostre. Jak wspominano (zob. rozdział 2), w pewnych warunkach (np. następstwo przydawki dopełniaczowej lub przyimkowej) możliwe jest bowiem przesunięcie przydawki klasyfikującej przed człon określany.

Ponadto, jak pokazują zwłaszcza nowsze publikacje, w polszczyźnie zaznacza się zmienność szyku przydawek klasyfikujących typu *suknia ślubna – ślubna suknia*, uwarunkowana m.in. stylistycznie i pragmatycznie (zob. polemika na temat określeń *mobilność* bądź *destabilizacja szyku* przydawek klasyfikujących: Cetnarowska, 2013; Cetnarowska i in., 2011; Clasmeier, 2023; Linde-Usiekniewicz, 2016; Szumska, 2015)[12].

Interesujące jest to, że zjawiska analogiczne do omawianych w tym artykule występowały pod wpływem rosyjskim i litewskim w języku polskim na Litwie i Białorusi – zarówno pisanym, jak i mówionym (zob. Masojć, 2001, ss. 142–145; Mędelska, 1999, ss. 56–58, 2000, ss. 139–142, 2001, ss. 257–262). Zbieżne tendencje w polszczyźnie na terenie Litwy i Białorusi oraz Ukrainy mają częściowo wspólne podłoże, jakim jest oddziaływanie składni wschodniosłowiańskiej.

Gazety i czasopisma uwzględnione w porównywanych korpusach dzieli pod względem czasu ich powstania bez mała stulecie. Publikowano je w wysoce odmiennych warunkach społeczno-politycznych, co znajduje odbicie w tematyce tekstów oddającej realia polityczne, gospodarcze i kulturalne epok. Wyróżnikiem materiału historycznego jest szeroko reprezentowana leksyka związana z ideologią sowiecką.

Z perspektywy badania polsko-rosyjskich oraz polsko-ukraińskich kontaktów językowych istotna jest odmienna pozycja języka rosyjskiego i ukraińskiego w każdym ze wspomnianych okresów. W międzywojennej Ukraińskiej SRR językiem dominującym politycznie był rosyjski, przede wszystkim nim inspirowała się ówczesna prasa polskojęzyczna, ale znaczenie miało również otoczenie ukraińskojęzyczne. Obecnie w Ukrainie pozycję dominującą zajmuje język ukraiński[13]. Mimo różnic w odnie-

[12] W polszczyźnie ostatnich dekad można mówić o wpływie języka angielskiego na prepozycję przydawki klasyfikującej (zob. np. Kucała, 1997).

[13] Współcześnie w zachodniej Ukrainie znajomość języka rosyjskiego utrzymuje się często w ograniczonym zakresie, nierzadko jest to różny stopień znajomości biernej.

sieniu do specyfiki historyczno-politycznej z przedstawionych w artykule rozważań wynika, że w badanych korpusach mamy do czynienia z analogicznymi tendencjami co do zmiany szyku przydawki klasyfikującej.

Porównanie przedstawionych korpusów wykazuje, że w wypadku każdego z nich ogólny mechanizm oddziaływania języków wschodniosłowiańskich na szyk jest taki sam: języki te wpływają na przesunięcie przydawki klasyfikującej przed człon określany. Obserwujemy to zjawisko we wszystkich wyróżnionych w artykule grupach przykładów (zob. rozdziały 3–6). Zarówno w korpusie międzywojennym, jak i współczesnym obcy model szyku rywalizuje z rodzimym: widoczna jest wariantywność struktur z przydawką klasyfikującą w pre- i postpozycji, przy tym w obydwu korpusach przeważa charakterystyczna dla standardowej polszczyzny postpozycja. Ponadto w obu zbiorach w grupie nazw własnych występują nieumiejętne tłumaczenia dosłowne, które powielają oryginał „słowo w słowo", zachowując pierwotną kolejność członów. Do wspólnych właściwości należy też wzorowany na nazewnictwie wschodniosłowiańskim sposób tworzenia onimów, w których funkcję lokalizacyjną pełni przymiotnik zamiast konstrukcji przyimkowej, np. w K1 *przewodniczący Tadeuszpolskiej kooperatywy* (tj. sklepu w Tadeuszpolu), w K2 *klasy Czerniowieckiego gimnazjum* (tj. gimnazjum w Czerniowcach)[14].

Z kolei rozbieżności między analizowanymi korpusami są zauważalne w obrębie grup nominalnych z liczebnikami porządkowymi. W materiale aktualnym, w odróżnieniu od historycznego, nie odnotowano zapisów numeracji szkół w postaci przydawki liczebnikowej (w K1 *zawarła umowę z 22 szkołą* – tj. szkołą nr 22). Ponadto w prasie współczesnej prawie bezwyjątkowo występują określenia daty i godziny zgodne ze standardem polskim. Poświadczono jedynie sporadyczne przykłady prepozycji przydawki liczebnikowej w określeniach daty i godziny (np. *w 1819 i 1820 latach*; *o 11 godzinie rano*), podczas gdy w tekstach międzywojennych egzemplifikacje analogicznych konstrukcji są liczne. Warto także zwrócić uwagę na to, że w historycznym materiale dominuje 12-godzinny, a we współczesnym 24-godzinny system określania czasu.

Współczesne teksty prasowe odróżnia od publikowanych niemal przed stuleciem również to, że nie odnotowano w nich grup nominalnych z kilkoma przydawkami klasyfikującymi, w których jedna przydawka zajmuje pozycję przed członem określanym, druga – po nim, ale niejako w odwrotnej kolejności (w K1 np. *narodowa mniejszość polska* zamiast *polska mniejszość narodowa*).

Różnice zaznaczają się ponadto, jeśli idzie o zakres występowania w rozpatrywanych korpusach nazw własnych z przydawkami. We współczesnej prasie nie ma poświadczeń przydawki poprzedzającej człon określany w takich onimach jak nazwy ulic i placów czy nazwy geograficzne (w K1 np. *na Długiej ulicy*; *w Czarnym morzu*).

[14] Na nazwy tego typu zwraca uwagę również Irena Masojć w opracowaniu na temat polszczyzny mówionej na Wileńszczyźnie (Masojć, 2001, s. 143).

Jak sygnalizowano powyżej (zob. rozdział 6), autorzy i redaktorzy polskojęzycznej prasy wydawanej w międzywojennej Ukraińskiej SRR nie mieli dostępu do serwisów prasowych innych niż rosyjskojęzyczne, stąd konieczny był przekład nazw krajowych i zagranicznych. Tym przede wszystkim można tłumaczyć powielanie obcego szyku w mikrotoponimach czy w nazwach geograficznych.

W odniesieniu do badanych periodyków, zarówno historycznych, jak i aktualnych, mimo dzielącego je dystansu czasowego, można mówić o analogicznym modelu oddziaływania języka rosyjskiego i ukraińskiego. Oddziaływanie to ma złożony charakter. Po pierwsze, wiąże się z wielojęzycznością autorów i redaktorów tekstów. Wielojęzyczność w środowisku osób zaangażowanych w działalność prasową, zarówno w przeszłości, jak i obecnie, przybiera różne formy, należy jednak uwzględnić współistnienie obu wspominanych języków wschodniosłowiańskich[15]. Po drugie, na otoczenie językowe składa się występująca w różnych regionach Ukrainy lokalna polszczyzna, w której – w różnym stopniu w poszczególnych odmianach – zakorzenione są wpływy ukraińskie i rosyjskie. W wypadku periodyków z okresu międzywojnia ilustrację dodatkowego oddziaływania języków kontaktu stanowią translacje bądź adaptacje materiałów prasowych z języka rosyjskiego (lub ukraińskiego) z szykiem kształtowanym na wzór oryginału. Wielowymiarowe kontakty z językiem rosyjskim i ukraińskim sprzyjają przenikaniu obcych zasad szyku do polskojęzycznego czasopiśmiennictwa.

Dalsze badania z wykorzystaniem przygotowanych korpusów lingwistycznych pozwolą usytuować omówione w niniejszym artykule zagadnienia na tle innych rezultatów wpływu języka rosyjskiego i ukraińskiego na szyk wyrazów w periodykach publikowanych po polsku na terenie Ukrainy w międzywojniu i obecnie.

Bibliografia

Bańko, M. (2024). *Poradnia Językowa PWN – szyk przymiotników*. Pobrano 5 listopada 2024, z https://sjp.pwn.pl/poradnia/haslo/szyk-przymiotnikow;12630.html

Brajerski, T. (1963). O szyku zaimka dzierżawczego w funkcji przydawki. W T. Milewski, J. Safarewicz, & F. Sławski (Red.), *Studia linguistica in honorem Thaddaei Lehr-Spławiński* (ss. 347–352). Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

Buttler, D. (1986). Układ wyrazów w zdaniu. W D. Buttler, H. Kurkowska, & H. Satkiewicz, *Kultura języka polskiego. Zagadnienia poprawności gramatycznej* (ss. 385–399). Wydawnictwo PWN.

Cetnarowska, B. (2013). The representational approach to adjective placement in Polish. *Linguistica Silesiana*, *34*, 7–22.

[15] Na temat środowiska redaktorów i autorów prasy międzywojennej zob. Dzięgiel i in. (2016, ss. 270–285), o „Gazecie Polskiej Bukowiny" zob. Krawczuk (2021).

Cetnarowska, B., Pysz, A., & Trugman, H. (2011). Accounting for some flexibility in a rigid construction: On the position of classificatory adjectives in Polish. W P. Bański, B. Łukaszewicz, M. Opalińska, & J. Zaleska (Red.), *Generative investigations: Syntax, morphology, and phonology* (ss. 24–47). Cambridge Scholars Publishing.

Clasmeier, C. (2023). Variabilität in der Wortfolge: Eine Korpusanalyse zu polnischen Adjektiv-Substantiv-Konstruktionen. *Die Welt der Slaven: Internationale Halbjahresschrift für Slavistik*, *68*(1), 75–105. https://doi.org/10.13173/WS.68.1.075

Dzięgiel, E. (Red.). (2016). *Prasa polskojęzyczna w początkach sowietyzacji Ukrainy: Wybór źródeł.* Instytut Języka Polskiego PAN. Pobrano 5 listopada 2024, z https://prasapolukr.ijp.pan.pl

Dzięgiel, E., Czarnecka, K., Kowalska, D. A., & Yanushevska, L. (2016). *Polskojęzyczna prasa na Ukrainie sowieckiej w latach 1918–1939: Przegląd tytułów i treści*. Instytut Języka Polskiego PAN.

Jadacka, H. (2000). Skrótowce. W A. Markowski, *Nowy słownik poprawnej polszczyzny PWN* (ss. 1744–1746). Wydawnictwo Naukowe PWN.

Jadacka, H. (2006). *Kultura języka polskiego: Fleksja, słowotwórstwo, składnia*. Wydawnictwo Naukowe PWN.

Karłowicz, J. (1984). Podręcznik czystej polszczyzny dla Litwinów i Petersburszczan. W J. Rieger & W. Werenicz (Red.), *Studia nad polszczyzną kresową* (T. 3, ss. 33–81). Zakład Narodowy im. Ossolińskich.

Kieraś, W., Kobyliński, Ł., & Ogrodniczuk, M. (2018). Korpusomat – a tool for creating searchable morphosyntactically tagged corpora. *Computational Methods in Science and Technology*, *24*(1), 21–27. https://doi.org/10.12921/cmst.2018.0000005

Korpusomat: Nowa wersja wielojęzyczna. (b.d.). Pobrano 5 listopada 2024, z https://korpusomat.pl/overview

Krawczuk, A. (2021). „Gazeta Polska Bukowiny" jako źródło do badań współczesnej polszczyzny pisanej na Ukrainie. *Acta Baltico-Slavica*, *45*, Article 2438. https://doi.org/10.11649/abs.2438

Kucała, M. (1997). Modyfikacje frazeologii biblijnej. *Roczniki Humanistyczne*, *45*(1), 49–59.

Linde-Usiekniewicz, J. (2016). A position on classifying and qualifying adjectives revisited. *Studies in Polish Linguistics*, *11*(2), 57–84. https://doi.org/10.4467/23005920SPL.16.004.4819

Linde-Usiekniewicz, J. (2025). Osoba niepełnosprawna czy osoba z niepełnosprawnością? Konsekwencje niejawnej polisemii. *Język Polski*, *105*(1), 67–79. https://doi.org/10.31286/JP.001025

Łętowski, A. (1915). *Miłujmy język ojczysty. Błędy nasze: Rzecz o czystości języka polskiego na Litwie*. Nakładem Księgarni Józefa Zawadzkiego.

Markowski, A. (Red.). (2000). *Nowy słownik poprawnej polszczyzny PWN*. Wydawnictwo PWN.

Masojć, I. (2001). *Regionalne cechy systemu gramatycznego współczesnej polszczyzny kulturalnej na Wileńszczyźnie*. Elipsa.

Mędelska, J. (1999). *Język „Prawdy Wileńskiej". Północnokresowa polszczyzna kulturalna w początkach sowietyzacji Wilna i Wileńszczyzny*. Wydawnictwo Uczelniane WSP w Bydgoszczy.

Mędelska, J. (2000). *Język polskiej prasy wileńskiej (1945–1979): T. 2. Lata 1945–1959*. Wydawnictwo Uczelniane WSP w Bydgoszczy.

Mędelska, J. (2001). *Język polskiej prasy wileńskiej (1945–1979): T. 3. Lata 1960–1979: Cz. 1. Fonetyka, słowotwórstwo, fleksja, składnia*. Wydawnictwo Uczelniane WSP w Bydgoszczy.

Rospond, S. (2000). *Gramatyka historyczna języka polskiego*. Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

Rutkowski, P. (2009). On how language coexistence may influence syntax: Elite-governed change of word order in Polish adjectival expressions. W J. Bunting, S. Desai, R. Peachey, C. Straughn, & Z. Tomková (Red.), *CLS 42: The Panels 2006: Proceedings from the Parasessions of the Forty-second Meeting of the Chicago Linguistic Society: Volume 42-2* (ss. 141–151). University of Chicago.

Rutkowski, P., & Progovac, L. (2005). Classification projection in Polish and Serbian: The position and shape of classifying adjectives. W S. Franks, F. Y. Gladney, & M. Tasseva-Kurktchieva (Red.), *Formal approaches to Slavic linguistics 13: The South Carolina Meeting* (ss. 289–299). Michigan Slavic Publications.

Sobczykowa, J. (1987). *Studia z historii skrótów językowych w polszczyźnie ogólnej do roku 1939 (na materiale języka prasy)*. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Szumska, D. (2015). Rozgraniczenie jako ograniczenie: Na przykładzie badań nad szykiem przydawki przymiotnej we współczesnej polszczyźnie. *LingVaria*, *10*(S), 141–150. https://doi.org/10.12797/LV.10.2015.1SP.12

Walczak, B. (2014). Trzy refleksje o dwujęzyczności. *Poznańskie Spotkania Językoznawcze*, *27*, 181–191. https://doi.org/10.14746/psj.2014.XXVII.15

Walicki, A. (1886). *Błędy nasze w mowie i piśmie ku szkodzie języka polskiego popełniane oraz prowincjonalizmy* (3. wyd.). Gebethner i Wolff.

Wolnicz-Pawłowska, E. (2014). Nazwy własne w przekładzie: Zarys problematyki. *Poznańskie Spotkania Językoznawcze*, *27*, 201–214. https://doi.org/10.14746/psj.2014.XXVII.17

Алфавітний список птахів України. (b.d.). http://pernatidruzi.org.ua/alfavitnyi_spysok_ptakhiv.php

Бёме, Р. Л., & Флинт, В. Е. (1994). *Пятиязычный словарь названий животных: Птицы: Латинский, русский, английский, немецкий, французский*. Русский язык, РУССО.

Загороднюк, І. (2023). Особливості називництва хребетних тварин в українському науковому вжитку. *Науковий вісник Ужгородського університету: Серія Біологія*, *54*, 44–64. https://doi.org/10.32782/1998-6475.2023.54.44-64

Зелінська, М. (2018). *Комунікативна компетенція молодих носіїв польської мови західних областей України*. „Посвіт".

Кононенко, І. (2007). Семантико-синтаксичний потенціал препозитивних та постпозитивних атрибутів (на матеріалі польської та української мов). *Мовознавство*, *2007*(3), 39–47.

Куцоконь, Ю., & Квач, Ю. (2012). Українські назви міног і риб фауни України для наукового вжитку. *Біологічні студії / Studia Biologica*, *6*(2), 199–220. https://doi.org/10.30970/sbi.0602.208

Молошная, Т. Н. (1975). *Субстантивные словосочетания в славянских языках: На материале русского, польского, чешского, болгарского и сербохорватского языков*. Издательство „Наука".

Огорілко, О. О. (2014). *Синтаксичні особливості текстів сучасної польськомовної преси в Україні* [Niepublikowana rozprawa doktorska]. Львівський національний університет імені Івана Франка.

Перерва, В. В. (2020). *Латинь: Ботанічна термінологія: Довідник для студентів спеціальності 014.05 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)*. КДПУ. https://doi.org/10.31812/123456789/4230

Пономарів, О. Д. (2000). *Стилістика сучасної української мови*. Навчальна книга – Богдан.

Фесенко, Г. В., & Бокотей, А. А. (2007). *Анотований список українських наукових назв птахів фауни України (з характеристикою статусу видів)* (3. wyd.). Державний природознавчий музей Національної академії наук України; Львівський національний університет імені Івана Франка; Західноукраїнське орнітологічне товариство.

Bibliography (Transliteration)

Alfavitnyĭ spysok ptakhiv Ukraïny. (n.d.). http://pernatidruzi.org.ua/alfavitnyi_spysok_ptakhiv.php

Bańko, M. (2024). *Poradnia Językowa PWN – szyk przymiotników*. Retrieved November 5, 2024, from https://sjp.pwn.pl/poradnia/haslo/szyk-przymiotnikow;12630.html

Bëme, R. L., & Flint, V. E. (1994). *Piatiiazychnyĭ slovar′ nazvaniĭ zhivotnykh: Ptitsy: Latinskiĭ, russkiĭ, angliĭskiĭ, nemetskiĭ, frantsuzskiĭ*. Russkiĭ iazyk, RUSSO.

Brajerski, T. (1963). O szyku zaimka dzierżawczego w funkcji przydawki. In T. Milewski, J. Safarewicz, & F. Sławski (Eds.), *Studia linguistica in honorem Thaddaei Lehr-Spławiński* (ss. 347–352). Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

Buttler, D. (1986). Układ wyrazów w zdaniu. In D. Buttler, H. Kurkowska, & H. Satkiewicz, *Kultura języka polskiego. Zagadnienia poprawności gramatycznej* (pp. 385–399). Wydawnictwo PWN.

Cetnarowska, B. (2013). The representational approach to adjective placement in Polish. *Linguistica Silesiana*, *34*, 7–22.

Cetnarowska, B., Pysz, A., & Trugman, H. (2011). Accounting for some flexibility in a rigid construction: On the position of classificatory adjectives in Polish. In P. Bański, B. Łukaszewicz, M. Opalińska, & J. Zaleska (Eds.), *Generative investigations: Syntax, morphology, and phonology* (pp. 24–47). Cambridge Scholars Publishing.

Clasmeier, C. (2023). Variabilität in der Wortfolge: Eine Korpusanalyse zu polnischen Adjektiv-Substantiv-Konstruktionen. *Die Welt der Slaven: Internationale Halbjahresschrift für Slavistik*, *68*(1), 75–105. https://doi.org/10.13173/WS.68.1.075

Dzięgiel, E. (Ed.). (2016). *Prasa polskojęzyczna w początkach sowietyzacji Ukrainy: Wybór źródeł*. Instytut Języka Polskiego PAN. Retrieved November 5, 2024, from https://prasapolukr.ijp.pan.pl

Dzięgiel, E., Czarnecka, K., Kowalska, D. A., & Yanushevska, L. (2016). *Polskojęzyczna prasa na Ukrainie sowieckiej w latach 1918–1939: Przegląd tytułów i treści*. Instytut Języka Polskiego PAN.

Fesenko, H. V., & Bokoteĭ, A. A. (2007). *Anotovanyĭ spysok ukraïns′kykh naukovykh nazv ptakhiv fauny Ukraïny (z kharakterystykoiu statusu vydiv)* (3rd ed.). Derzhavnyĭ pryrodoznavchyĭ muzeĭ Natsional′noĭ akademiï nauk Ukraïny; L′vivs′kyĭ natsional′nyĭ universytet imeni Ivana Franka; Zakhidnoukraïns′ke ornitolohichne tovarystvo.

Jadacka, H. (2000). Skrótowce. In A. Markowski (Ed.), *Nowy słownik poprawnej polszczyzny PWN* (pp. 1744–1746). Wydawnictwo Naukowe PWN.

Jadacka, H. (2006). *Kultura języka polskiego: Fleksja, słowotwórstwo, składnia*. Wydawnictwo Naukowe PWN.

Karłowicz, J. (1984). Podręcznik czystej polszczyzny dla Litwinów i Petersburszczan. In J. Rieger & W. Werenicz (Eds.), *Studia nad polszczyzną kresową* (Vol. 3, pp. 33–81). Zakład Narodowy im. Ossolińskich.

Kieraś, W., Kobyliński, Ł., & Ogrodniczuk, M. (2018). Korpusomat – a tool for creating searchable morphosyntactically tagged corpora. *Computational Methods in Science and Technology*, *24*(1), 21–27. https://doi.org/10.12921/cmst.2018.0000005

Kononenko, I. (2007). Semantyko-syntaksychnyĭ potentsial prepozytyvnykh ta postpozytyvnykh atrybutiv (na materiali pol′s′koï ta ukraïns′koï mov). *Movoznavstvo*, *2007*(3), 39–47.

Korpusomat: Nowa wersja wielojęzyczna. (n.d.). Retrieved November 5, 2024, from https://korpusomat.pl/overview

Krawczuk, A. (2021). "Gazeta Polska Bukowiny" jako źródło do badań współczesnej polszczyzny pisanej na Ukrainie. *Acta Baltico-Slavica*, *45*, Article 2438. https://doi.org/10.11649/abs.2438

Kucała, M. (1997). Modyfikacje frazeologii biblijnej. *Roczniki Humanistyczne*, *45*(1), 49–59.

Kutsokon′, IU., & Kvach, IU. (2012). Ukraïns′ki nazvy minoh i ryb fauny Ukraïny dlia naukovoho vzhytku. *Biolohichni studiï / Studia Biologica*, *6*(2), 199–220. https://doi.org/10.30970/sbi.0602.208

Łętowski, A. (1915). *Miłujmy język ojczysty. Błędy nasze: Rzecz o czystości języka polskiego na Litwie*. Nakładem Księgarni Józefa Zawadzkiego.

Linde-Usiekniewicz, J. (2016). A position on classifying and qualifying adjectives revisited. *Studies in Polish Linguistics*, *11*(2), 57–84. https://doi.org/10.4467/23005920SPL.16.004.4819

Linde-Usiekniewicz, J. (2025). Osoba niepełnosprawna czy osoba z niepełnosprawnością? Konsekwencje niejawnej polisemii. *Język Polski*, *105*(1), 67–79. https://doi.org/10.31286/JP.001025

Markowski, A. (Ed.). (2000). *Nowy słownik poprawnej polszczyzny PWN*. Wydawnictwo PWN.

Masojć, I. (2001). *Regionalne cechy systemu gramatycznego współczesnej polszczyzny kulturalnej na Wileńszczyźnie*. Elipsa.

Mędelska, J. (1999). *Język "Prawdy Wileńskiej". Północnokresowa polszczyzna kulturalna w początkach sowietyzacji Wilna i Wileńszczyzny*. Wydawnictwo Uczelniane WSP w Bydgoszczy.

Mędelska, J. (2000). *Język polskiej prasy wileńskiej (1945–1979): Vol. 2. Lata 1945–1959*. Wydawnictwo Uczelniane WSP w Bydgoszczy.

Mędelska, J. (2001). *Język polskiej prasy wileńskiej (1945–1979): Vol. 3. Lata 1960–1979: Pt. 1. Fonetyka, słowotwórstwo, fleksja, składnia*. Wydawnictwo Uczelniane WSP w Bydgoszczy.

Moloshnaia, T. N. (1975). *Substantivnye slovosochetaniia v slavianskikh iazykakh: Na materiale russkogo, pol′skogo, cheshskogo, bolgarskogo i serbokhorvatskogo iazykov*. Izdatel′stvo "Nauka".

Ohorilko, O. O. (2014). *Syntaksychni osoblyvosti tekstiv suchasnoï pol′s′komovnoï presy v Ukraïni* [Unpublished doctoral dissertation]. L′vivs′kyĭ natsional′nyĭ universytet imeni Ivana Franka.

Pererva, V. V. (2020). *Latyn′: Botanichna terminolohiia: Dovidnyk dlia studentiv spetsial′nosti 014.05 Serednia osvita (Biolohiia ta zdorov'ia liudyny)*. KDPU. https://doi.org/10.31812/123456789/4230

Ponomariv, O. D. (2000). *Stylistyka suchasnoï ukraïns′koï movy*. Navchal′na knyha – Bohdan.

Rospond, S. (2000). *Gramatyka historyczna języka polskiego*. Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

Rutkowski, P. (2009). On how language coexistence may influence syntax: Elite-governed change of word order in Polish adjectival expressions. In J. Bunting, S. Desai, R. Peachey, C. Straughn, & Z. Tomková (Eds.), *CLS 42: The Panels 2006: Proceedings from the Parasessions of the Forty-second Meeting of the Chicago Linguistic Society: Volume 42-2* (pp. 141–151). University of Chicago.

Rutkowski, P., & Progovac, L. (2005). Classification projection in Polish and Serbian: The position and shape of classifying adjectives. In S. Franks, F. Y. Gladney, & M. Tasseva-Kurktchieva (Eds.), *Formal approaches to Slavic linguistics 13: The South Carolina Meeting* (pp. 289–299). Michigan Slavic Publications.

Sobczykowa, J. (1987). *Studia z historii skrótów językowych w polszczyźnie ogólnej do roku 1939 (na materiale języka prasy)*. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Szumska, D. (2015). Rozgraniczenie jako ograniczenie: Na przykładzie badań nad szykiem przydawki przymiotnej we współczesnej polszczyźnie. *LingVaria*, *10*(S), 141–150. https://doi.org/10.12797/LV.10.2015.1SP.12

Walczak, B. (2014). Trzy refleksje o dwujęzyczności. *Poznańskie Spotkania Językoznawcze*, *27*, 181–191. https://doi.org/10.14746/psj.2014.XXVII.15

Walicki, A. (1886). *Błędy nasze w mowie i piśmie ku szkodzie języka polskiego popełniane oraz prowincjonalizmy* (3rd ed.). Gebethner i Wolff.

Wolnicz-Pawłowska, E. (2014). Nazwy własne w przekładzie: Zarys problematyki. *Poznańskie Spotkania Językoznawcze*, *27*, 201–214. https://doi.org/10.14746/psj.2014.XXVII.17

Zahorodniuk, I. (2023). Osoblyvosti nazyvnytstva khrebetnykh tvaryn v ukraïns′komu naukovomu vzhytku. *Naukovyĭ visnyk Uzhhorods′koho universytetu: Seriia Biolohiia*, *54*, 44–64. https://doi.org/10.32782/1998-6475.2023.54.44-64

Zelins′ka, M. (2018). *Komunikatyvna kompetentsiia molodykh nosiïv pol′s′koï movy zakhidnykh oblasteĭ Ukraïny*. "Posvit".

Z polsko-wschodniosłowiańskich kontaktów językowych: szyk przydawek klasyfikujących w polskojęzycznej prasie wydawanej w Ukrainie przed II wojną oraz współcześnie

Streszczenie

Celem artykułu jest analiza rezultatów oddziaływania języka rosyjskiego i ukraińskiego na szyk przydawek klasyfikujących w gazetach i czasopismach wydawanych w języku polskim na terenie Ukrainy w dwóch okresach: przed II wojną oraz współcześnie. Podstawę materiałową stanowi korpus historyczny zawierający 876 numerów periodyków publikowanych w Ukraińskiej SRR w latach 1918–1939 (ponad 4,5 miliona segmentów). Dane pozyskane z korpusu historycznego zestawiono z porównawczym korpusem współczesnym, który obejmuje 62 numery miesięcznika „Gazeta Polska Bukowiny" z lat 2007–2019 (ok. 400 tysięcy segmentów). Korpusy utworzono za pomocą aplikacji Korpusomat (https://korpusomat.pl). W artykule zastosowano metodę badawczą *corpus assisted approach*. Analiza wykazuje, że w obu korpusach obcy model szyku rywalizuje z rodzimym: widoczna jest wariantywność grup nominalnych z przydawką klasyfikującą w pre- i postpozycji. Jednocześnie występują różnice między tekstami historycznymi i współczesnymi w obrębie poszczególnych typów grup nominalnych.

Słowa kluczowe: prasa polskojęzyczna w ZSRR oraz w Ukrainie; wpływy wschodniosłowiańskie w języku polskim; szyk wyrazów w języku polskim; szyk przydawki klasyfikującej w języku polskim

On Polish-East Slavic Language Contact: The Word Order of Classifying Modifiers in Polish-Language Press Published in Ukraine Before World War II and Today

Abstract

The aim of the paper is to analyse the results of the Russian and Ukrainian influence on the word order of classifying modifiers in Polish-language newspapers and magazines issued in Ukraine during two periods: before World War II and today. The research material consists of a historical corpus containing 876 issues of periodicals published in the Ukrainian SSR between 1918 and 1939 (over 4.5 million segments). The data obtained from the historical corpus are compared with a contemporary corpus, which includes 62 issues of the monthly *Gazeta Polska Bukowiny* [The Polish Gazette of Bukovina] from 2007–2019 (ca. 400,000 segments). The corpora were created using

the Korpusomat application (https://korpusomat.pl). The study adopted a corpus-assisted approach. The findings indicate that in both corpora, the foreign word order model competes with the native one, as evidenced by variability in nominal phrases with classifying modifiers in both pre- and post-position. At the same time, there are differences between historical and contemporary texts within the different types of nominal groups.

Keywords: Polish-language press in the USSR and Ukraine; East Slavic influences in Polish; word order in Polish; order of classifying modifiers in Polish

Dr hab. Ewa Dzięgiel, Professor of Linguistics at the Institute of the Polish Language, Polish Academy of Sciences (Cracow/Warsaw). Her research interests include the Polish language in Ukraine, Polish-Ukrainian and Polish-Russian language contact, the Polish-language press in the USSR, the language of Poles resettled from the South-Eastern Borderlands after World War II, as well as dialectology and sociolinguistics.

Bibliography (selected): *Polszczyzna na Ukrainie: Sytuacja językowa w wybranych wsiach chłopskich i szlacheckich* [The Polish language in Ukraine: The linguistic situation in selected peasant and gentry villages], Warszawa (Warsaw) 2003; (with J. Rieger and I. Cechosz-Felczyk), *Język polski na Ukrainie w końcu XX wieku* [The Polish language in Ukraine towards the end of the twentieth century], vol. 1, Warszawa (Warsaw) 2002, vol. 2, Kraków (Cracow) 2007; (with K. Czarnecka, D. A. Kowalska and L. Yanushevska), *Polskojęzyczna prasa na Ukrainie sowieckiej w latach 1918–1939: Przegląd tytułów i treści* [Polish-language periodicals in Soviet Ukraine, 1918–1939: An overview of titles and content], Kraków (Cracow) 2016; (editor), *Prasa polskojęzyczna w początkach sowietyzacji Ukrainy: Wybór źródeł* [Polish-language press in the early period of the Sovietisation process in Ukraine: A selection of sources], online: https://prasapolukr.ijppan.pl/; (with K. Czarnecka and D. Ławrynow), *Z kresów wschodnich na zachodnie: Relacje przesiedleńców z komentarzem językowym* [From the eastern to western borderlands: Accounts of resettlers with a linguistic commentary], vol. 2: *Lwowskie* [Lvov voivodship], Kraków (Cracow) 2022.

Prof. dr Alla Kravchuk, Professor at the Department of Polish Philology, Ivan Franko National University of Lviv (Ukraine). PhD – 1999, National Academy of Sciences of Ukraine; Associate Professor – 2003; Professor – 2015. From 2004 to 2024, she served as Head of the Department of Polish Philology at the Ivan Franko National University of Lviv. She is the author of over one hundred scholarly articles and several textbooks

for teaching Polish as a foreign language. Her research interests include the semantics of Polish and Ukrainian phraseological units with an onomastic component, language errors in the Polish of Ukrainians, forms of politeness in the spoken and written Polish in Ukraine, as well as grammatical and pragmatic aspects of Polish-language texts published in Ukraine.

Bibliography (selected): „Gazeta Polska Bukowiny" jako źródło do badań współczesnej polszczyzny pisanej na Ukrainie [The magazine *Gazeta Polska Bukowiny* as a source for the study of contemporary written Polish in Ukraine], *Acta Baltico-Slavica* 45, Warszawa (Warsaw) 2021, Article 2438; Struktura referująca „pan / pani + imię" w tekstach czasopism wydawanych po polsku w Ukrainie [Reference structure "pan / pani + imię" in periodical texts published in Polish in Ukraine], *Respectus Philologicus* 43(48), Vilnius 2023, 62–74; Typologia odstępstw od normy ogólnopolskiej w zakresie wymagania przypadka w tekstach „Gazety Polskiej Bukowiny" wydawanej w Ukrainie [Typology of deviations from the general Polish norm in terms of the grammatical case requirement in the texts of *Gazeta Polska Bukowiny* published in Ukraine], *Poradnik Językowy* 9, Warszawa (Warsaw) 2024, 18–41.

Correspondence: Ewa Dzięgiel, Institute of the Polish Language, Polish Academy of Sciences, Cracow, Poland; e-mail: ewa.dziegiel@ijppan.pl; Alla Kravchuk, Institute of the Polish Language, Polish Academy of Sciences, Cracow, Poland; e-mail: alla.kravchuk@ijppan.pl

Support of the work: This work was supported by core funding for the statutory activities of the Institute of the Polish Language, Polish Academy of Sciences.

Authors' contribution: The following declarations about the authors' contribution to the research have been made: concept of the study: ED; data analysis: ED, AK; writing the manuscript: ED, AK.

Competing interests: Both authors are reviewers for this journal, but they have not reviewed any submissions for this volume.

Publication history: Received: 2025-03-11; Accepted: 2025-10-09; Published: 2025-12-31